№ 117 თიბათვე 8, ხუთშაბათი 1889 თიბათვე 8, ხუთშაბათი № 117

ГАЗЕТИ ДЛИРС

თვე	მან.	კ.	თვე	მან.	კ.
12	10	—	6	6	—
11	9	50	5	5	50
10	8	75	4	4	75
9	8	—	3	3	50
8	7	25	2	2	75
7	6	50	1	1	50

ცალკე ნომერი — ერთი შაური

ივერია

1877—1889 საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი 1877—1889

გაზეთის დასაკვეთად და კერძო განცხადებათა დასაბეჭდად უნდა მიეგზავნოთ: თვითონ რედაქციის ფერელინის ქუჩა, პასტამოვის სახლი, № 5, ნერგა-ეითხვის გამგავრცელებელ საზოგადოების განცყლარიას სათავად-აზნაურო ბანკის სახლებში სასახლის ქუჩაზედ.

ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა ქაპეიკი.

ტფილისი, 7 თიბათვე

ბევრი ლაპარაკი ყოფილა იმის შესახებ, რომ დღევანდელის სკოლისა და სწავლა-განათლების ვითარება არ არის სრული და რიგზე მოწყობილი. თანამედროვე პედაგოგიამ მრავალი წუნი უშოვნა სკოლას და ადიარა, რომ იგი მოზარდს თანობას ჯეროვანად ვერა სწვრთვნის და ცხოვრებისათვის ვერ ამზადებს, შორ-იქით, პედაგოგიამ დაამტკიცა, რომ სკოლის დღევანდელი ვითარება აუძლურებს მოზარდის უმაწვილის სულსა და ხორცს, რადგანაც სისტემა სწავლებისა არ შეჰფერის უმაწვილის გონების ძალასა და აგებულებას, ესე იგი, ეგ სისტემა იმ გვარია, რომ სრაგრავს უმაწვილის გონებასა და ფრწნის იმის ძვალსა და რბილსაო. მეორე დიდი წუნი სკოლისა ის არის, რომ იმ დროს, როცა უმაწვილის სულს სრაგრავენ ვრცელის შრომგრამითა და ზოგჯერ უნაყოფო და ცხოვრებაში გამოუდეგარის საგნების სწავლებით, თითქმის სრულიად უურადღებოდ სტოვებენ უმაწვილის ფიზიკურს ვარჯიშობას. სხვა ბევრი წუნიცა აქვს ფდევანდელს სკოლას, ხოლო ეს ორი გარემოება უფრო თვალ-საჩინო და მავნებელია მოზარდ თაობისთვის. ამიტომაც არის, რომ ფდეს ხშირად შეჰხვდებით ხოლმე სწავლა - დასრულებულს უმაწვილ კაცს, რომელიც სულითა და ხორცით მოხუცს მიგაგონებს. თვით სკოლებში მრავალი უმაწვილი თვალთა მხედველობას ჰკარგავს, უდროოდ წელში იხრება, გულის ავადმყოფობა უჩნდება, ავზე თმა სცვივდება და სხვანი. ერთის სიტყვით, ოცისა და ოც-და-ორის წლის უმაწვილი სრულიად დამჭკნარი და სულითა და ხორცით უძლურია. ამ გვარს უძაწვილს ცხოვრებაში მრავალი უბედურება და განსაცდელი მოელის. აშკარაა, რომ რაკი ცხოვრების დაწყებისათანავე სუდისა და ხორცის მხნეობა არ შესწევს, უმაწვილს კაცს შემდეგშიაც გაუძნელდება ცხოვრება. აბა რამოსთვალეთ ნაცნობი განათლებული კაცები: ზოგს თვალთ აკლია, ზოგი ფერ-ნაკლული და სუსტია, ზოგს ნერვების ავადმყოფობაცა სჭირს და სხვანი. ამ გვარს კაცს სულიცა და გონებაც უძლური აქვს ხოლმე და ძალა არ მესწევს გონება რიგიანად და ძლიერად ამოქმედოს.

აი ამ გვარს ყოფაშია ფდევანდელი სკოლა, თუმცა მეცნიერება რამდენი ხანია გაიძახის, რომ საღი ხორცი თავი და თავი საძირკველია საღის სულისაო. ეს ჭეშმარიტება ყველას პირზე აკერია, მაგრამ ამ ჭეშმარიტებამ ფდემდე სკოლაში ფეხი-კი ვერ მოიკიდა.

მეცნიერებამ და მწერლობამ დიდი ხანია შენაშნა ფდევანდელის სკოლის ნაკლულევანება და რაც დრო მიდის, იმის სიტყვას თანდათან უფრო მეტს ყურადღებას ათხოვებენ. ევროპაში მუდამ იმასა სცდილობენ, რომ სკოლა ჯეროვანად მოაწყონ, ისე რომ არც სული ირგებოდეს უმაწვილისა და არც ხორცი. რუსეთშიაც ათხოვეს ყურადღება ამ საგანს და იმედიც არის, რომ სკოლა განკარგებული იქნება. სამხედრო სამინისტრომ გადასწყვიტა განსაკუთრებული ყურადღება ათხოვოს სამხედრო სასწავლებლების მოწაფეთა ფიზიკურს ვარჯიშობას. სამინისტრომ შეადგინა ციმნასტიკისა, ცურვისა და ცეკვა-თამაშობის ვრცელი პროგრამა. სამხედრო სამინისტროს მიხედვით საერო განათლების სამინისტროც შეუდგა იმ გვარისავე პროგრამის შედგენას პირველ-დაწყებით და სამუალო სასწავლებელთა მოწაფეთათვის.

ეს ამბავი სასიამოვნო ამბად უნდა ჩაითვალოს როგორც მოზარდ თაობისთვის, აგრეთვე მშობელთათვისაც. ფიზიკური ვარჯიშობა დაიკავს უმაწვილის ძალასა და რბილს დადრწნისაგან და ამით იმის სულსაც გაძლიერებს. ამ სახით სკოლა შესაძრნევად განკარგებული იქნება და, მაშასადამე, შემცირდება რიცხვი სულითა და ხორცით უძლურთა.

ა. ნ—ლი

ახალი ამბავი

*** გუშინ ექზარხოსის სასახლის ახლო, მტკვარში კაცი ბანაობდა, წყალმა წაიღო და დაარჩო. უბედურის ეინაობა ჯერ არ შეუტყვიათ. მთელი ქვეყანა უყურებდა ამ უბედურის კაცის წვალებას თავის გადასარჩენად და იქავ გალმა ამ შემთხვევათვის მეშველად განგებ დანიშნული ნავი-კი უკაცოდ ქანაობდა მტკვრის პირად დაბმული.

*** ტფილისში ამას წინად ჩამოვიდა ვიღაც ბ-ნი ხრჟანოესკი და გამოაკრა უშველებელი განცხადებანი, რომლითაც აუწყებდა საზოგადოებას, რომ ტფილისში ეარშაეის საიმპერატორო თეატრების არტისტები ჩამოვიდნენ და ოთხს საბალეტო წარმოდგენას გაჰმართავენო. ამ არტისტთა ჰმეთაურობს ბ. ა. ხრჟანოესკი, პირველი მოცეკვავე მთელს ევროპაში მაზურკისა, მიმოკოსი, კომიკოსი და ფიზიოგნომისტიო. პირველი წარმოდგენა ამ ვითომ-და ჩამოსულ არტისტებს ეარშაეის საიმპერატორო თეატრებისას გუშინ-წინა ჰქონდათ, სამშაბათს, 6 თიბათვეს, და წარმოადგინეს სამ-მოქმედებიანი ბალეტი: «შამილის ნადიმი კავკასიაში» და დიეერტისმენტი. წარმოდგენის საყურებლად დიდ-ძალმა ხალხმა მოიყარა თავი: წარმოდგენის განცხადება მეტად თვალის ამხეველად და გულის მომხიბელელად იყო დაწერილი. დაიწყეს თუ არა წარმოდგენა, რომელსაც, რვა საათზედ დანიშნულს, ათის ნახევარზედ ჰქონდა დასაბამი, საზოგადოებაში გაისმა ხშირი სტვენა და უსიამოვნობა. საქმე იმაში გახლავსთ, რომ ბ-ნს ხრჟანოესკის მოეგროვებინა ვიღაც გოგო-ბიჭები და გაეწურთნა, მაგრამ ძალიან ცუდად, და ან ორ კვირაში გაწვრთნილი ბალეტი რა უნდა ყოფილიყო. ქალი და კაცი, ქართულად ჩაცმულნი, მეტად უშნოდ და უხამსად ირეოდა სცენაზედ და არ იცოდნენ, სად უნდა მისულიყვნენ, სად დამდგარიყვნენ, რა გიგეთებინათ. პირველში შამილის ქეეყნის ქალებმა და კაცებმა რაღაც ევროპიულის კადრილისთანა ითამაშეს. ამას გარდა იმათი ლეკური ისე არა ჰგვანდა ჩვენებურს ლეკურს, როგორც ევროპიულს ვალსს არა ჰგავს ჩვენებური ბაღდადური. შამილად ჩაცმული მოთამაშეს ისეთი გრძელი ხანჯალი დაეკიდნა, რომ ფეხებზედ დასთრეოდა და ძნელად თუ ყარამანსა და გარდანქეშანს ჰქონებიდეთ ისეთი ხანჯალი.

აღშფოთებულის საზოგადოების ერთი ნაწილი გარეთ გამოეიდა და ფულს ითხოვდა უკანვე, ამბობდნენ, რომ შემდეგნი ჩამომაელობითი სპარსნი ჰყოფილიყვნენ, აქედამ განა ის გამოდის, რომ უსათუოდ სპარსულს ენასაც შემოიტანდნენ სახელმწიფო საქმეებისათვის. განა როცა უცხო თესლის დინასტია დაიპერს სამეფო ტახტსა რომელისამე ერისას, უსათუოდ უცხო ენასაც შეიტანს ხოლმე სახელმწიფო საქმეთათვის. თუ ესეა, მაშ როცა ჩვენში არ მაკიდები ჰმეფობდნენ, სომხური ენა უნდა ყოფილიყო სახელმწიფო საქმეებში სახმარისად. საზოგადო აზრია, რომ რაკი ერს თავისი სახელმწიფო აქეს, თავისი ენაც ექმნება ყოველ გვარს საქმეთათვის. ამ ზოგად აზრს მგონიაობით, ბეროიტნ-ებით ვერავინ უარ-ჰყოფს, თუ ამისათვის უცილობელი, უტყუარი, ზედ - მიწევნილი საბუთი ხელთ არა აქვს, იმიტომ-რომ ყოველიეე მგონიაობა, ბეროიტნ-ბა ამ შემთხვევაში ამ ზოგად აზრისაკენ არის, თუ ჭკუის მართულები არა აქვს კაცს მოშლილი. თუნდ ეგეც არ იყოს, ჯერ ჩვენს ეატორის „положительно“ რა არის, რომ მისი „вѣроятно“ რა იყოს.

საქმე ის არის, რომ ეატორს, რაკი ერთხელ და ერთხელ აუკეიატებია ეგ ფული წაართვეთ მაგ ეითომ-და მეთაურს ეარშაეის საიმპერატორო თეატრების არტისტებისას და ლარიბებს შესწირეთო. ლოაყები დაიცალა. საზოგადოებაში სტვენა და უსიამოვნება არ შეწყვეტილა. ამ ეაი ეაგლახში გათავდა „შამილის ნადიმი კავკასიაში“. დიეერტისმენტში თითონ ბ-ნი ხრჟანოესკი გამოეიდა და რამდენიმე სასაცილო სცენა წარმოადგინა, თუ როგორ სცეკვავს ეაჟარი, ხელოსანნი ხარაზი, სამხედრო წოდების კაცი და ჩინოვნიკო. ეს ისე მოეწონა საზოგადოებას, რომ ტაშიცკი აღირსეს ბ-ნს ხრჟანოესკის. როგორც ეტყობა, ბ-ნი ხრჟანოესკი მართლა რომ კარგი მოცეკვავე უნდა იყოს მაზურკისა, მაგრამ როგორც ერთი მერცხალი ზაფხულს ვერ მოიყვანს, ისე ერთი მოცეკვავე მაზურკისა ბალეტს ვერ გაჰმართავს. ბოლოს გამომეჯდაენდა საქმე: ბ-ნი ხრჟანოესკი მარტოდ-მარტო მოსულა და ერთს გაუმართავს ბალეტი, დანარჩენი ქალებიცა და კაცებიც ტფილისში უშოვნია. მართალია, დასი ჰყოლია ოთხისა თუ ხუთის კაცისაგან შემდგარი, მაგრამ ეს დასი კავკაეში დატოვებია გზი სათვის საჭირო ფულის უქონლობის გამო და მარტო ჩამოსულა, რომ ფულს მოუყაროს თავი და დასიც ჩამოიყვანოს. ეს განზრახვა-კი შეისრულა ბ-ნმა ხრჟანოესკიმ, გუშინ-წინდელის წარმოდგენით ცოტაოდე ფული აიღო, მაგრამ ეგონებთ ამაოდ, ძნელად თუ, კავკაეში დატოვებული არტისტებიც რომ ჩამოიყვანოს ბ-ნმა ხრჟანოესკიმ, ან საზოგადოების გული მოიგოს და ან ნება-რთვა აიღოს მეორედ წარმოდგენის გამართვისა ტფილისში.

*** ხვალ, 9 ამ თვისას, ბანაური—ქართველებს არა ჰქონდათ-რაო, უნებებია ენაც-კი გაუბათილოს და რადგანაც ვერ მოუხერხებია, შეუკამაზავს ეს ყველაფრის ამკიდებელი „вѣроятно“, შემხტარა ზედ და ჰხედნის: თუ დამოჯერებენ, ხომ რა კარგი, თუ არა-და, ცოტათი მაინც დავაქვეითებ ქართულსა და ქართველებსაო. სხვა არ ეიცით, რა მიზეზს გამოუწვევია ეს მისი „вѣроятно“, ან რა საჭირო იყო იმის თქმა, რომ სახელმწიფო საქმეთათვის სპარსულ ენას ჰხმარობდნენ ქართველებიო. რა-კი ამის თქმა უნებებია, კ�eავე იყოს ნება მისი, თუმცა ფინა ზეკინილ მოყვანილი აზრი გატტერიასი-კი ამტკიცებს, რომ ქართული ენა ძალიან გავრცელებული ყოფილა არმენიაში სომეხთა—მეშვიდე საუკუნეში—შემოსეკამდე. ეგონებთ, გატტერიას აზრი ცოტათი მაინც ფინ დასაყენებელი იყოს ეიდრე ჩვენს ეატორის ყოველად სახედნი „вѣроятно“.

მწიგნობრობის შესახებ ეატორი მოგვეთხრობს, რომ თვით უძველესს ნაშთს ქართულს ნაწერისას აზის თარიღი IX საუკუნისა ქრისტეს მერმედ, თუმცა ამაზედ უძველესნი ნაშთ-

*) იხ. „ივერია“ №№ 71, 77, 78, 83, 89, 90, 106 და 116.

ფელეტონი

აი ისტორია

(წერილი მეცხრე*)

ჩვენ ეშინოდთ, რომ რაც წინა წერილში ეთქეით ქართულის ენის შესახებ, ის იმაში არ ჩამოგვართვან, ეითომც ჩვენ ჩვენის ენის ნაკლულეანების დანახვა არ გვინდოდეს და სრული გეეგონოს. ჩვენი ენა, მართალია, წარუმატებელია, ჩვენის ფიქრით, და განუეთარებელი, ხოლო იმ მხრით-კი, რომ ჯერ მომზადებული არ არის დღეევანდელს აზრს კაკობრიობისას საზოგადოდ და თუნდ ჩვენებურ ინტელიგენციისასაც აღებ-მიცემობა გაუწიოს გაუპრებელად და საკმაო განცხადებით. დღეს ჩვენი ენა იმ ხანაშია, რომ ამ მხრით შეიძინოს რამ და წარიმატოს. ამისათვის ქართულს ენას მასალა საკმაო აქვს და მხოლოდ სიმარჯვე და მოხერხება-ღაა საჭირო, რომ ეს თაეისი დიდი ნაკლი შეიესოს. ესთქვით რა ეს, ეხლა შეგეიძლიან განეგაოძოთ ჩვენი საუბარი და ისეე ჩვენს ეატორს Письма о Грузіи - სას კვალ და კვალ მიეყვეთ.

ჩვენს ეატორს ჰგონია, რომ რაც ჰსურდა ეითომ ყველაფერი დასაბუთა, დაამტკიცა და გადაეჭრილად ამბობს:

ამ სახითაო (კაი სახე არ იყო!), ქრისტეს რჯულზედ მოქცევამდე საქართველოს არც თაეისი ანბანი ჰქონია, არც მწიგნობრობა და არც თაეისი ფულიო, უმატებს ეატორი სხოლოო, რომ—ეინიცობაა—მერე არ დაეიწყდეს, თორეგ ღმერთი უწყენს. იქნება ყოველიეე ეს მართალიც იყოს, ჩვენ არ ეიცით, მაგრამ ტყეილი აი რაშია. თურმე ნუ იტყეთო, ქართველებს ენაც არა ჰქონიათ სახელმწიფო საქმეთათვის. ეატორი აი ამას რა გვარ მოგვითხრობს:

И такъ, до принятія христіанства, Грузія не имѣла ни своей азбуки, ни письменности, а для государственныхъ цѣлей употреблялся, вѣроятно, персидскій языкъ, тѣмъ болѣе, что большинство правителей Грузіи были персидской крови (Сѣв. Вѣстъ, № 3, ss. 50).

როგორ? მაშინაც სპარსულს ენას ჰხმარობდნენ ქართველები, როცა ჯერ სპარსელების სისტორიოდ ხსენებაც თითქმის არ იყო, თუნდ იმ ხანებში, მაგალითად, როცა მოსე წინასწარმეტყველი, ეატორისაე სიტყვით, ახსენებს მოსოხებსა და თუშალებს! ან როცა მთელი რვასა, ცხრაასი წელიწადი ფარნავაზზედ კიდეე წინად ქართველებს მთელი დიდი არმენია სპერიათ, როგორც ეხლა დამტკიცებულია, თავიანთი სამეფონი, სამთავრონი, თუ სამამასახლისონი ჰქონიათ, მაშ სპარსულს ენას ჰხმარობდნენ ეს მეფენი, მთავრები, მამასახლისები? დავაბეზოთ ამასაც თავი და ერთი ეს ეიკითხოთ: ეს „вѣроятно“ საიდამ და რა საბუთით არის вѣроятно? იქიდამო, რომ ქართველების მმართველნი სპარსთა ჩამომაელალნი იყენენო. მაშ უწინდელი მამასახლისები და მერე ფარნავაზი და მის შემდეგნი სულ სპარსები იყენენ ჩამომაელობით? თუ ესე ჰგონია ეატორს, მისი «მგონიაობა» საბუთი არ არის. ამ სპარსთაგან ჩამომაელობას დამტკიცება უნდა და არა ცარიელ სიტყვების ფქვა და რეხა-რუბი. თუნდ ფარნავაზი და მისი შემდეგნი ჩამომაელობით სპარსნი ჰყოფილიყვნენ, აქედამ განა ის გამოდის, რომ უსათუოდ სპარსულს ენასაც შემოიტანდნენ სახელმწიფო საქმეებისათვის. განა როცა უცხო თესლის დინასტია დაიპერს სამეფო ტახტსა რომელისამე ერისას, უსათუოდ უცხო ენასაც შეიტანს ხოლმე სახელმწიფო საქმეთათვის. თუ ესეა, მაშ როცა ჩვენში არ მაკიდები ჰმეფობდნენ, სომხური ენა უნდა ყოფილიყო სახელმწიფო საქმეებში სახმარისად. საზოგადო აზრია, რომ რაკი ერს თაეისი სახელმწიფო აქეს, თაეისი ენაც ექმნება ყოველ გვარს საქმეთათვის. ამ ზოგად აზრს მგონიაობით, ბეროიტნ-ებით ვერავინ უარ-ჰყოფს, თუ ამისათვის უცილობელი, უტყუარი, ზედ - მიწევნილი საბუთი ხელთ არა აქვს, იმიტომ-რომ ყოველიეე მგონიაობა, ბეროიტნ-ბა ამ შემთხვევაში ამ ზოგად აზრისაკენ არის, თუ ჭკუის მართულები არა აქვს კაცს მოშლილი. თუნდ ეგეც არ იყოს, ჯერ ჩვენს ეატორის „положительно“ რა არის, რომ მისი „вѣроятно“ რა იყოს.

საქმე ის არის, რომ ეატორს, რაკი ერთხელ და ერთხელ აუკეიატებია

კის თეატრში გამართული იქნება თათრული წარმოდგენა, რომლის შემოსავალი დანიშნულია თათრულის დრამატიულის ხელოვნების ფონდის სასარგებლოდ. წარმოადგენენ ანტონიეის პიესას „ქოროლლის“, რომელიც ქართულიდან თათრულად სთარგმნა ბ-ნმა იზმაილოვმა. წარმოდგენის შემდეგ ლეკურს ითამაშებენ. თუ არა ეცდებით, ეს მეორე წარმოდგენაა თათრული. პირველმა წარმოდგენამ კარგად ჩაიარა და თათრის საზოგადოების ყურადღება და თანაგრძნობა დაიმსახურა. ამიტომ იმედია, რომ მაჰმადიანი საზოგადოება ამ მეორე წარმოდგენასაც ბლომად დაესწრება და ხელს მოუმართავს საკუთარ-ს თეატრს.

*** ექვსს ამ თთვისას, სამშაბათს, ტფილისის გუბერნატორი თავ. გ. დ. შერვაშიძე დროებით საზღვარ-გარეთ წავიდა.

*** სახელმწიფო ქონებათა მინისტრის წარმომადგენელი, ბ-ნი ი. ი. ტიხეევი, წავიდა კისლოვოდსკში, სადაც ამ ზაფხულს გაატარებს.

*** „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებამ“ გამოსცა ახალი ქართული წიგნი „პატარა მოამბე ბავშვებისათვის“, ბ-ნ ა. მირითანაშვილისა. წიგნში მოთავსებულია თხუთმეტი პატარა ამბავი, ფრიად საინტერესო წასაკითხი. ზოგი ამბავი თვით ბ-ნ მირითანაშვილს ეკუთვნის და ზოგიც სახალხო სიტყვიერებიდგან ამოუღია. წიგნი სუფთად არის დაბეჭდილი და ღირს ორი შაური.

*** ჩვენ ნამდვილად შევიტყეთ, რომ ბ-ნ რატლის ხელ-ახლად უკისრნია ქართულის ხოროს ლოტბარობა, ეს ხორო პირველად იმღერებს ნემეცების ბაღში მომავალ სამშაბათს. ენკენისთვიდგან დაწყებული ბ-ნი რატლი უფრო გამუდმებით შეუდგება თავისს საქმეს. ბ-ნს რატლს იმდენად კარგად იცნობს საზოგადოება და იმდენი პატივისცემა აქვს დამსახურებული, რომ უეჭველია ამ ამბავს სიამოვნებით მ-ეგებება.

*** გუშინდელს ნომერში შეცდომით დაბეჭდეთ, რომ „წერა-კითხვის საზოგადოებას“ განუზრახავს გამოსცეს ბ-ნი ი. გოგებაშვილის მიერ შედგენილი მოთხრობათა კრებული— „კონა“. ეხლა გვეთხოვენ გამოვაცხადოთ, რომ „წერა-კითხვის საზოგადოებას“ განზრახული-კი არა, გადაწყვეტილი აქვს დაბეჭდოს (ნახევარზე მეტი დაბეჭდილიც არის) ქართული ანბანი „კოკორი“, ოჯახებში სახმარებლად, მეათე გამოცემა. ეღირება ორი შაური.

*** დღეს, 8 იენისს, ბანკის თეატრში დანიშნულია სომხური წარმოდგენა. წარმოდგენილი იქნება: „დაქცეული ოჯახი“ და ერთი პატარა ეოდეეილი. ბოლოს იქნება დიეერტისმენტიც.

*** დაბა ღილიჯანში 6 იენისს უეცრივ გადაცვლილა იქაურის ფოსტა-ტელეგრაფის უფროსის თანაშემწე ბ-ნი საკინი. ამბობენ, რომ საკინი მოჰკლა მეხმა, რომელიც გაჩნდა ქუხილის დროს, რადგან ტელეგრაფის მაეთულები არ იყო განშორებული ერთმანეთისაგან მეხის ასაცილებლადაო.

*** ქუთაისში, 23 მაისს, კნ. ელენე დმიტრის ასულის ლორთქიფანიძის თაოსნობით გამართულა კონცერტი, რომლის შემოსავალი დანიშნული ყოფილა „წერა-კითხვის საზოგადოებისა“ და მოსწავლე მომღერალ ქალის მარიამ გრიგოლის ასულის ძნელაძის სასარგებლოდ.

სრული შემოსავალი ყოფილა 258 მან. 30 კაპ., დახარჯული თეატრის ქირა 25 მან., სტამბის აფიშებისა და ბილეთების დასაბეჭდი, აფიშების გაკვრა, როიალი, პოლიციელებს, მსახურებს თეატრისას და სხვა წვრილმანზე—19 მან., სულ—44 მან. დარჩენილა წმინდა შემოსავალი 214 მან. 30 კაპ., რომლის ნახევარი—107 მან. 15 კაპ. უკვე მოუვიდა ‹წერა-კითხვის საზოგადოებას›.

კონცერტის გამგენი და „წერა-კითხვის საზოგადოების“ გამგეობა გულითადს მადლობას უცხადებენ: აკაკი წერეთელს, სვიმონ დავითის ძეს გუშგუნავას, ქ-ნ ზ. მ. ქორიძისას, ბ-ნ ფ. ი. ქორიძეს და ბ-ნს კოტე მესხს, რომელთაც კონცერტში მონაწილეობა მიუღიათ.

*** **გორი:** ამ ერთის კვირის წინად გორში მოხდა შემდეგი უბედურება: ერთმა გადმოკარდნილმა დედაკაცმა, ტომით ქართველმა, რევოლვერით თავი მოიკლა. ეს დედაკაცი ჰყავდა ხასად აქაური (გორელეს) საზანდარს-მეთარეს, ხეჩოდ წოდებულს, ტომით სომეხს. ჯერ ისევ ყმაწვილი ქალი გაუბრიყვეია, აუყვანია ხასად და დაპირებია თურმე კანონიერად შეუღლებას. ცამეტი წელიწადი მეტი ჰყავდა თავისთან საზანდარს, მაგრამ ჯვარს-კი არ იწერდა. ამ წინა კვირეებში, სანამ დედაკაცი თავს მოიკლავდა, საზანდარი დაინიშნა გორში სხეზზე და ქორწილის დღეც აღნიშნეს. მაშინ მისმა ხასამ შეჰკრიბა რამდენიმე კაცი, ამასთან თავისი საყვარელი ხეჩოც, გაუმართა ეახშამი და ქეიფის დროს ეახშამზე რევოლვერით თავი მოიკლა.

*** **ოქადამეე:** ახალი სახლი გორის სასულიერო სასწავლებლისა თითქმის დაათავეს. იჯარადარმა ქალაღდი შეიტანა სასწავლებლის გამგეობაში, რომ პირველ მკათათვისთვის ჩაიბარეთო. თუმცა პირობის ძალით ღვინობისთვეში უნდა ჩამებარებინა, მაგრამ რადგანაც საქმე მოვასწარი და ყველაფერი რიგზე მოვიყვანე, ამიტომ გთხოვთ ჩაიბაროთო. სასწავლებლის გამგეობამაც დაადგინა: იჯარადარმა გაათავა შენობა პირველის მკათათვისათვისაო, მაგრამ შენობა მიეღოთ ერთის თვეის შემდეგ, რადგანაც ახალს შენობას გამოშრობა უნდა, ვინ იცის, კარები, ან იატაკი დაიფრაკდეს და ერთის თვეის განმავლობაში ყველა ნაკლი გამოჩნდესო. ასეთი გადაწყვეტილება გამგეობისა საქართველოს ეგზარხოსმაც დაამტკიცა. ახალს სასწავლებლის საღგომში მარიამობისთვეში გადავლენ.

*** **მეჯვრისხეეი:** ორს ამ თვეისას ჩვენს სოფელში დატრიალდა შემდეგი უბედურება: მეჯვრის ხევში სტოვრობს საქვეო ყოფა-ქცევის დიაკონი, ეერ იმპრთლებს, რომ ამ ქრონიკამდე ხელი ეერ მიეკარებინა: ყველამ იცის, რომ ეგ ქრონიკა „წერა-კითხვის საზოგადოების“ წიგნთ-საცავშია და არავის უშლიან ინახულოს საკუთარის თვალითა. მაშასადამე, აქაც იტყუა ჩვენმა ავტორმა, მაგრამ ცოტად-კი. ცოტად ეამბობთ, იმიტომრომ, ბევრი ბევრი, სულ ბევრი რომ ესოქვათ, ერთი ოთხიოდე საუკუნეა თაბაუთი მეცხრეს და მეცამეტე საუკუნეს შორის და ოთხი საუკუნე ამბრა არის იმისთანა კაცისათვის, რომელიც 1700 წელიწადსაც მალაყით და „однимъ штрихомъ“ თავს ახტება და მაინც ფეხზედ ჰდგება ხლმე.

ეს კიდევ არაფერი. საქმე ის არის, ამ ტყუილის ამბავისაგან, რა დასკვნა გამოჰყავს ავტორს. დაუჯერებელია, თუ თვითონ მისი სიტყვები არ მოვიყვანეთ. იგი ამბობს:

Несомнѣнно одно, что они (лѣтописныя сказанія грузинъ) появились много спустя послѣ христіанства (указаніе на существованіе грузинской лѣтописи не появляется ранѣе XIII в.) и это обстоятельство еще рельефнѣе (!!!) оттѣняетъ вліяніе Ирана, печать, котораго не могло стереть даже христіанство (Сѣв. Вѣст., № 3, стр. 40).

აქ ‹вліяніе Ирана› რა შუაშია? ნაკვა, ქ-ნ ზ. მ. ქორიძისს, ბ-ნ ფ. ი. ქორიძეს და ბ-ნს კოტე მესხს, რომელთაც კონცერტში მონაწილეობა მიუღიათ.

*** **ბორი:** ამ ერთის კვირის წინად გორში მოხდა შემდეგი უბედურება: ერთმა გადმოკარდნილმა დედაკაცმა, ტომით ქართველმა, რევოლვერით თავი მოიკლა. ეს დედაკაცი ჰყავდა ხასად აქაურს (გორელს) საზანდარს-მეთარეს, ხეჩოდ წოდებულს, ტომით სომეხს. ჯერ ისევ ყმაწვილი ქალი გაუბრიყვეია, აუყვანია ხასად და დაპირებია თურმე კანონიერად შეუღლებას. ცამეტი წელიწადი მეტი ჰყავდა თავისთან საზანდარს, მაგრამ ჯვარს-კი არ იწერდა. ამ წინა კვირეებში, სანამ დედაკაცი თავს მოიკლავდა, საზანდარი დაინიშნა გორში სხეზზე და ქორწილის დღეც აღნიშნეს. მაშინ მისმა ხასამ შეჰკრიბა რამდენიმე კაცი, ამასთან თავისი საყვარელი ხეჩოც, გაუმართა ეახშამი და ქეიფის დროს ეახშამზე რევოლვერით თავი მოიკლა.

*** **ოქადამეე:** ახალი სახლი გორის სასულიერო სასწავლებლისა თითქმის დაათავეს. იჯარადარმა ქალაღდი შეიტანა სასწავლებლის გამგეობაში, რომ პირველ მკათათვისთვის ჩაიბარეთო. თუმცა პირობის ძალით ღვინობისთვეში უნდა ჩამებარებინა, მაგრამ რადგანაც საქმე მოვასწარი და ყველაფერი რიგზე მოვიყვანე, ამიტომ გთხოვთ ჩაიბაროთო. სასწავლებლის გამგეობამაც დაადგინა: იჯარადარმა გაათავა შენობა პირველის მკათათვისათვისაო, მაგრამ შენობა მიეღოთ ერთის თვეის შემდეგ, რადგანაც ახალს შენობას გამოშრობა უნდა, ვინ იცის, კარები, ან იატაკი დაიფრაკდეს და ერთის თვეის განმავლობაში ყველა ნაკლი გამოჩნდესო. ასეთი გადაწყვეტილება გამგეობისა საქართველოს ეგზარხოსმაც დაამტკიცა. ახალს სასწავლებლის საღგომში მარიამობისთვეში გადავლენ.

*** **მეჯვრისხეეი:** ორს ამ თვეისას ჩვენს სოფელში დატრიალდა შემდეგი უბედურება: მეჯვრის ხევში სტოვრობს საქვეო ყოფა-ქცევის დიაკონი, ეერ ეერ ეერ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

რომელსაც ავალებს ბ-ნი პ. სოლოლაკის სამრეველო მზრუნველობას? მთელი საჭიროება ადამიანისა გამოხატულია ამ ორს სიტყვაში „სულიერი და ხორციელი საჭიროება“ და თუ კი სამრეველო მზრუნველობას ამისი დაკმაყოფილება შეეძლოს, მაშინ უქმი და იქნებოდა ყველა ის დაწესებულებანი, რომლისათვისაც ხასელმწიფოები ბევრს მილიონებს ჰხარჯავენ ყოველს წელს. მე ასე მგონია, ყოველს ხალხს და ნამეტურ ქართველს მრავალი სხვა საჭიროება და საშუალება აქვს თავის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად და აი საღ უნდა იყოს მიმართული მწერლის აზრი და თვალი! ძალიან მიჭირს იმისი დაჯერება, რომ ჩვენის ერის სულიერისა და ხორციელის საჭიროების დაკმაყოფილება იტვირთოს ან სოლოლაკის სამრეველო მზრუნველობამ და ან თვით ახლად არჩეულმა მზრუნველმა თ. მიქელაძემ?

ამას გარდა რამდენადაც გამიგია, ეკკლესიებთან წინადაც ყოფილან არჩეულნი მზრუნველებად ფრიად პატივსაცემნი და გონება - გახსნილნი კაცნი, მაგრამ არავის არაოდეს არ დაჰბადებია ის იზრი, რომ მგზავს გარემოებას რიგიანათ შესძლებოდეს ჩვენის ცხოვრების შეცვლა, ისე, როგორც ოცნებობს დღეს ბ-ნი პ.

ჩვენ აქ თვითონ დაწესებულებაზედ და მის მნიშვნელობაზე ვლაპარაკობთ და გვსურს შესაფერი ადგილი ეჭიროს იმასაცა და ყოველივეს, რაც არის ჩვენს ცხოვრებაში. როგორც დამტკიცება არ ეარგა რისმესი, ისეც გაზეთადება არ არის კარგი გამკრიახობა და საქმის სამსახური. თორემ თითონ არჩევანზედ რა ითქმის გარდა იმისა, რომ სასურველია ყოველს საზოგადო ადგილზედ განათლებული და მაღალის ზეობის კაცი იქნეს დაყენებული. საგნის განსამარტებლად სრულიად საჭირო არ არის ეილაპარაკოთ იმაზედ, თუ რამდენად შეესაბამება ახლად არჩეული მზრუნველი თავის ალაგს, ან ალაგი მას?.. უსათუოდ ყოველი კენჭის ყრა სამართლიანი და ღირსეულია, რადგანაც ეს არის ერთად-ერთი საშუალება საზოგადოების აზრის გამოსახატველად. ამრჩეველებიცა და არჩეულნიც ყოველთვის ერთმანეთის ღირსნი არიან. მაგრამ ერთი-კია ჩემის აზრით: იმ მოვალეობას, რომელიც ნამდვილად აწევს ეკკლესიის მზრუნველსა და ან ამის მოეჭერზება, მე ასე მგონია, რომ ყოველი პატიოსანი, თუ გინდ ნაკლებად განათლებული და უბრალო გონების კაციც იყოს, საკმაოდ კარგად შეასრულებს. ჩვენ ყველამ კარგა ვიცით, რა საქმეც აბარიათ ეკკლესიის მზრუნველთა და რის გაკეთებაც შეუძლიანთ! ვისთვის, ან რისთვის არის საჭირო ამ ზომამდე გაზეიადება თითოეულის წერილმანის მოვლენისა? ვანა ბევრად უფრო სასარგებლო და ეკონომიური არ იქნებოდა, რომ ჩვენი განათლებული და მაღალის სულის მექონნი კაცნი უფრო სხვა დიდ საქმეებსა და მოვალეობას მიეანდომოთ?!

დ. მიქელაძე

უცხოეთი

საფრანგეთი. ქიულ ფერრის სიტყვა უკვე დაიბეჭდა გაზეთებში. ეს სიტყვა შეეხება საერო განათლებას საფრანგეთში. ძლიერ ბოლოს ელერსა ამ კაცს, ერთხელ პირველ მინისტრად ნამყოფს, ასევა ტრიბუნაზედ და იქიდგან ლაპარაკი. ოთხი წელიწადი გავიდა მას აქეთ და ამ ოთხ წელიწადში მხოლოდ ეხლა გაჰბედა მან სიტყვის წარმოთქმა პარლამენტში. აქამდე ვერა ჰბედავდა იმიტომ, რომ ფრანგებმა მეტად შეიჯავრეს ეს კაცი, რადგან დააბრალეს, ბისმარკს ელაქუცებოდი და გერმანიასთან მეგობრობას ამორობდიო. ამას გარდა ფერრი იმიტომ შეიჯავრეს, რომ ტონკინის საქმეს და საზოგადოდ საკოლონიო პოლიტიკაში გაბმას ფერრისა და იმის კაბინეტს აბრალებდნენ; უფრო ფერრის ჩაუთვალეს ცოდვადა და დანაშაულობად. ამ ორის ბრალის გამო აღარ დაინდეს აღარც იმისი წინანდელი სახელი, აღარც ქკუა და სახელმწიფო გამოცდილება, აღარც დიდი ღვაწლი და სამსახური, რომელიც გაუწია ფერრიმ თავის ქვეყანას. ერს ეტყობა ზშირად მალე ავიწყდება სიკეთე კაცისა და იხსომებს რომელსამე ერთს მის შეცდომას, ერთს უნებურს დანაშაულობას; აღარ იგონებს იმის ღვაწლსა და სამსახურს და ცხვირში ძმარს ადენს ერთის ფეხის გადაბრუნებაზე. ეხლაც, ასელისათანავე კათედრაზე, ერთმა დეპუტატმა, სახელდობრ ბოდრი დ'ანონაშა, შესძახა ფერრის: „რიშოს სისხლი და სისხლი ტონკინში შენგან დაღუპულთა დაგარჩობს შენაო.». თავმჯდომარემ პალატისამ სთხოვა ამ მეგობარჯვენეთა დეპუტატს, რომ ნუ უშლით ორატორს, სიტყვის თქმის ნება ყველასა აქვსო. კასნიაგმა კვერი დაუკრა პრეზიდენტს: მემარჯვენენი თანახმა ვართ, მოვისმინოთო. ვანდეის დეპუტატმა ბურჟუამ დაიძახა: კარგი, მაშ დროებით გულში ჩავიკლავთ მაგ კაცის სიძულილსაო. შემდეგ ამისა დაიწყო ფერრიმ ლაპარაკი. მან სთქვა პირველში, რომ საერო განათლების საქმე და ჯარების მოწყობა ახალის წესით ის არის დიდი საგანი, რისთვისაც ისტორიამ და შთამომავლობამ უნდა დაუთადლოს მესამე რესპუბლიკასაო. ეხლა ყველას შეუძლიან სწავლა, ეისაც-კი სურვილი და ხალისი აქვს. ნიჭი და შრო იყოს, თორემ სკოლის კარი ღიაა ყველასთვის განურჩეველად წოდებისა და სიმდიდრის მეტ-ნაკლებობისა. სკოლის კარებს ჩვენში ახლა აწერია, რომ ქვეყანა მოვალეა ყველა მსურველს მისცეს სწავლა, რა გვარიც უნდა და რა სიმაღლისაც უნდა. ამასა ნატრობდნენ ოდესმე ჩვენი მამა-პაპანი და ეს ნატვრა დღეს აღსრულდა ქვეყნისა და ჩვენის მეცადინეობით (ისმის ტაშის-კვრა მემარცხენეთა შორის). რასაკვირველია, ამ ნატვრის შესრულება ძვირად დაჯდა და აი ეს სიძვირე დაუხეველთათ ხელზე ზოგიერთებს. ეს ზოგიერთნი უმტიკცებენ სოფლელ ხალხს, გლეხ-კაცობას, რომელიც მეტად მომჭირნეობს და საცხოვრებელის შეძენას გამოჰკიდებია, რომ ეგ სკოლები დაგლუპავთ, გაგაღარიბებთო. უნდა ამ სახით შეაძულონ ხალხს, უმრავლესობას ასეთი კეთილი საქმე და დაამხონ სარეს-პუბლიკო მთავრობა. ამიტომ უნდა ეეცადოთ, ამ შემთხვევაში ტყუილი აზრები არავინ გაავრცელოს და ტყუილის ანგარიშით არაფის აუბან თავი. არ უნდა ეაბოგინოთ ის ტყუილი აზრი, რომ ეითომ უძველესი განათლება მდიდრული მორთულობაა, რომელსაც ამოჰფარებიან დიდის ჯამაგირების ამღები პროფესორნი; ეითომ შუათანა სასწავლებლები ქარხანაა, საიდამაც გამოუსადეგარნი და უფრცნი მოწაფენი გამოდიანო; ეითომ პირველ-დასაწყისი სკოლები მხოლოდ ტყუილ-უბრალო მოცდენაა. ამ აზრის მქადაგებელნი ამტკიცებენ, ეითომ ჩვენ საფრანგეთი სკოლებით აავსესთ და ხალხი-კი ვერ შეეტყუეთ შეგარა, ამის თქმის ნება არავის არ უნდა მიეცეთ. ესთქვათ, ის არ მიკვირს, რომ ჩვენს ეხლანდელს სასკოლო წყობილებას ემტერებიან. ეს მტრობა ძველებური მტრობაა. ის მიკვირს მხოლოდ, როგორ დააბრმავა დასობის აყოლამ ბევრი ჭკვიანი და გონიერი კაცი, რომელნიც უარ-ჰყოფენ დიდებულს მნიშვნელობას იმისას, რაც გააკეთა რესპუბლიკამ უმაღლესის განათლების უკეთესად მოსაწყობად. მე მგონია, რომ ამ საქმეში ჩვენი ნაღვაწი წუნ-დაუდებელია. განა დაგავიწყდათ, რა უბადრუკს ყოფაში იყო უმაღლესის განათლების საქმე ჩვენის დიდის სამშობლოსი, როცა მეორე იმპერიის ხელდამ მიგიღეთ? (ისმის დიდი ტაშის კვრა მემარცხენეთა და წინაადმდეგობა მემარჯვენეთა). ნამდვილს მოგახსენებთ, ნამდვილს. აი, მაგალითად: სამედიცინო ფაკულტეტზე 1876 წელს იყო 3864 მსმენელი, ხოლო ახლა 6455. ბუნების მეტყველებისა და სიტყვიერების ფაკულტეტები? ისინი წინად სულ ცარიელები იყო. ბუნების მეტყველების ფაკულტეტზე იყო მსმენელი 1876 წელს 121 კაცი, სიტყვიერებისაზე 138, ეხლა-კი ბუნების მეტყველებისაზე არის 1335 სტუდენტი და სიტყვიერებისაზე 2358. საშუალო სასწავლებლებში 1880 წელს იყო ქალი და ეაჟი 2,000, ეხლა იმათი რიცხვი ამ სასწავლებლებში 11,000. რაიცა შეეხება პირველ დასაწყისს სკოლებს, ტყუილად ამბობენ ჩვენი მოწინააღმდეგენი, რომ ეითომ იმათი შენახვა მძიმე ტვირთად აწევს ხასელმწიფოსაო. დახარჯულია სკოლებისათვის არა მილიარდი, როგორც ამტკიცებენ მემარჯვენენი, არამედ მხოლოდ 563 მილიონი. აქედამაც ხასელმწიფომ დაჰხარჯა 224 მილიონი, დანარჩენი-კი იტვირთა დეპარტამენტებმა და სოფლებმა. მაგრამ საქმე ხომ ხარჯი არ არის, საქმე ის არის, დახარჯულის ფულით გაკეთდა რამე თუ არა? ხარჯი სკოლებისა ამაო ხარჯი ხომ არ ჩაბმულა ქვეყანაშ სკოლის საქმეში ამოდენა ქონება? ამის პასუხად ის უნდა ეთქვათ, რომ პირველ დასაწყისს სკოლებში 1876 წელს იყო 3.823,000 შეგირები, ეხლა-კი იმათი რიცხვია 4.743,000. ერთ მილიონსა და სამას ოც-და-ათი ათას ყმაწვილში თერთმეტის წლიდამ დაწყებული ცამეტამდე სკოლაში დადის 1.112,000 ყმაწვილი. 1850 წელს 3,213 სოფელს არა ჰქონდა სკოლა, ეხლა-კი მხოლოდ 80 სოფელს არა აქვს მარტო“.

ამით გააოთავა ფერრიმ პირველი ნაწილი თავის სიტყვისა და მერე სხვა საგანზე დაიწყო ლაპარაკი. პირველი გადასდეს ფული და მინგრეულ-მონგრეული სახლები სწავლა-განათლებისა გადააკეთეს. პარიჟში აღდგენილ იქმნა მკვდრეთით სორბონა, გაფართოდა საიურიდიო ფაკულტეტი, აშენდა საფარმაცევტო სკოლა, დაწესდა სამკურნალო ფაკულტეტი, დაარსდა აღმოსაველეთის ენების სკოლა, რომელიც წინად სიტყვიერების ფაკულტეტს ბან ქვეშ იყო მოთავსებული. დეპარტამენტებშიაც ასევე მოხდა: ბორდოში შენდება სახლი ყველა ფაკულტეტებისათვის, კლერმონში — საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტისათვის, გრენობლში — არსდება ყველა ფაკულტეტები, ლილში— მკურნალობისა, ბუნების - მეტყველებისა, სიტყვიერებისა და კანონმეტყველობისა, ლიონსა, მონპელიესა, ნანსსა, რენნსა და ტულუზაში ან ახალი მაღალი შენობანი იგება, ან ძველები ახლდება. ყოველ ამებისათვის სახელმწიფომ დახარჯა 38 მილიონი ფრანკი, ქალაქებმა—45, დეპარტამენტმა—665 ათასი. ამასთანავე მოემატა ჯამაგირი პროფესორებს და გამრავლდა რიცხვი კათედრებისა. პროფესორებს 7,500 ფრანკის მაგიერ ეხლა აქვთ 10,000. კათედრების რიცხვი იყო 1875 წელს 625, ეხლა-კი ათას ორასია. ამტკიცებენ, ეითომც ახლად დაარსებულს კათედრებს მსმენელი არა ჰყავსო, მაგრამ ეს ტყუილია. მაღალ სასწავლებლებთან ერთად მატულობდა რიცხვი სტუდენტებისაცა. აი, მაგალითად: სამედიცინო ფაკულტეტზე 1876 წელს იყო 3864 მსმენელი, ხოლო ახლა 6455. ბუნების მეტყველებისა და სიტყვიერების ფაკულტეტები? ისინი წინად სულ ცარიელები იყო. ბუნების მეტყველების ფაკულტეტზე იყო მსმენელი 1876 წელს 121 კაცი, სიტყვიერებისაზე 138, ეხლა-კი ბუნების მეტყველებისაზე არის 1335 სტუდენტი და სიტყვიერებისაზე 2358. საშუალო სასწავლებლებში 1880 წელს იყო ქალი და ეაჟი 2,000, ეხლა იმათი რიცხვი ამ სასწავლებლებში 11,000. რაიცა შეეხება პირველ დასაწყისს სკოლებს, ტყუილად ამბობენ ჩვენი მოწინააღმდეგენი, რომ ეითომ იმათი შენახვა მძიმე ტვირთად აწევს ხასელმწიფოსაო. დახარჯულია სკოლებისათვის არა მილიარდი, როგორც ამტკიცებენ მემარჯვენენი, არამედ მხოლოდ 563 მილიონი. აქედამაც ხასელმწიფომ დაჰხარჯა 224 მილიონი, დანარჩენი-კი იტვირთა დეპარტამენტებმა და სოფლებმა. მაგრამ საქმე ხომ ხარჯი არ არის, საქმე ის არის, დახარჯულის ფულით გაკეთდა რამე თუ არა? ხარჯი სკოლებისა ამაო ხარჯი ხომ არ გამოდგა და ტყუილად ხომ არ ჩაბმულა ქვეყანაშ სკოლის საქმეში ამოდენა ქონება? ამის პასუხად ის უნდა ეთქვათ, რომ პირველ დასაწყისს სკოლებში 1876 წელს იყო 3.823,000 შეგირები, ეხლა-კი იმათი რიცხვია 4.743,000. ერთ მილიონსა და სამას ოც-და-ათი ათას ყმაწვილში თერთმეტის წლიდამ დაწყებული ცამეტამდე სკოლაში დადის 1.112,000 ყმაწვილი. 1850 წელს 3,213 სოფელს არა ჰქონდა სკოლა, ეხლა-კი მხოლოდ 80 სოფელს არა აქვს მარტო“.

ამით გააოთავა ფერრიმ პირველი ნაწილი თავის სიტყვისა და მერე სხვა საგანზე დაიწყო ლაპარაკი. პირველი ნაწილი სიტყვისა პალატამ სიამოვნებით მოისმინა და დიდხანს უკრაედა ტაშს.

დეპეშა

7 ივნისი

ვენა. მთავრობამ აღუკრძალა ავსტრიელ სერბებს კოსოვოს დღესასწაულის გამო ბანკეტების გამართვა. ამ გარემოებამ დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია. ამბობენ, პეტის მთავრობის განკარგულება ეწინააღმდეგება სერბიის საეკკლესიო აეტონომიასაო.

კოლაი დაბრუნდა. მოგზაურობიდგან. იგი დარწმუნებულია, რომ ბოსნიელი მოხელეები ჰმალავდნენ ადგილობრიეს ეითარებას.

ბერლინი. შეეიცარიის სამართველო საბჭომ უპასუხა გერმანიას, რომ ის ბრალდება, რომელიც გერმანიამ შეეიცარიის მთავრობას შესწამა, ტყუილი და უსაბუთოაო; შეეიცარიის მთავრობას არაეითარი ურთიერთობა არა ჰქონია სოციალისტებთან, პირ-იქით, ყოველთვის მტკიცედ ასრულებდა და ასრულებს თავისს მოვალეობას უცხო სახელმწიფოთა წინაშე, რადგანაც ეს საეალდებულოა შეეიცარიისათვის ნეიტრალიტეტის ძალითაო. შეეიცარიის მთავრობა აცხადებს, რომ ეს ნეიტრალიტეტი დადგენილია სახელმწიფოთა თანხმობით და ამიტომ ყოველს ღონისძიებით დაეცავთ კიდეცაო.

ᲞᲔᲢᲔᲠᲑᲣᲠᲒᲘᲡ ᲑᲘᲠᲟᲐ, 6 ᲘᲕᲜᲘᲡᲘ.

	მიდგენილ.	გამოდგენ.	ეაფდგენ.
	მან. კ.	მან. კ.	მან. კ.
ᲮᲣᲗᲣ-ᲛᲐᲜᲐᲗᲘᲐᲜᲘ ᲝᲥᲠᲐ	— „	— „	7 90
ᲢᲐᲛᲐᲨᲘᲡ ᲙᲣᲠᲗᲜᲘᲡ	— „	— „	156½
ᲛᲐᲜᲐᲗᲘᲐᲜᲘ ᲒᲠᲔᲩᲚᲘᲡ ᲤᲣᲚᲘ	— „	— „	1 13
5% პირველის შინაგანის სესხის მამაგები ბილეთი	— „	— „	269½
—მეორისა	— „	— „	243½
გირაგანაბის ფურცელნი ტფილისის ბანკისა	— „	— „	— „
ქუთაისის ბანკისა	— „	— „	— „
ტფილისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებისა	— „	— „	— „

ᲡᲐᲐᲚᲔᲥᲡᲐᲜᲓᲠᲝ ᲪᲮᲝᲜᲑᲐᲜᲘ

ქრისტეს აქედ წესი (1889) წელიწდაია ქვეყნის შექმნიდამ 7397.

ᲫᲕᲔᲚᲘ ᲘᲜᲓᲘᲥᲢᲘᲝᲜᲘ მე-14,
ᲐᲛᲘᲡ ᲥᲠᲝᲜᲝᲡᲘᲜᲘ—ᲣᲐᲮᲚᲔᲡᲘ=481 წელია. დაიწყო 1408 წ. და თავდება 1940 წ.
ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲘᲜᲓᲘᲥᲢᲘᲝᲜᲘ მე-4,
ᲐᲛᲘᲡᲘ ᲥᲠᲝᲜᲘᲙᲘᲡᲘ მე=45 წელიწდია. დაიწყო 1844 წ. და თავდება 2376 წ.

1889 წლის ზედ-ნად�ia—6.

თიბათვე 30 დღით არის.

8 დღე ხუთშაბათი. წმ. დიდისა მოწამისა ოვდოარესტრატილატისა. კათოლ. გული იესოსი. სომეხ. დღესასწ. წმ. იოანესი და ათანადე ეპისკ. მაჰმად. მე-21 რიცხვი თვისა შვედლისა, 1306 წ. ჰიჯრისა.—ᲭᲣᲛᲐᲠᲘᲢᲘ ᲨᲣᲐ-ᲓᲦᲔ 12—1. ტფილისში მზე ამოდის 4—25, ჩადის 7—38. მოგარე 21 დღისაა.

9 დღე პარასკევი. წმ. შორის მამისა კირილესი, ალექსანდრიის ეპისკოპოსისა; დავით გარესჯელისა. კათოლ. გიენტისა. სომეხ. მარხვა-ნახატონაკი. მაჰმად. მე-22 რიცხვი თვისა შვედლისა, 1306 წ. ჰიჯრისა.—ᲖᲐᲮᲕᲣᲚᲘᲡ ᲓᲐᲬᲧᲔᲑᲐ.—ᲭᲣᲛᲐᲠᲘᲢᲘ ᲨᲣᲐ-ᲓᲦᲔ 12—1. ტფილისში მზე ამოდის 4—25, ჩადის 7—38. მოგარე 22 დღისაა.

10 დღე შაბათი. წმ. მღვდელ-მო-

წმინდა ტიმოთესი, კათოლ. მარგარიტასი. სომეხ. წმ. გრიგოლის, სომეხთა განმანათლებელის, ხარიდგან ალმოფენენი. მაქმადა. მე-23 რიცხვი თთვისა შეგალისა, 1306 წ. ჰეჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—25, ჩადის 7—38. მოგარე 23 დღისა.

11 დღე კვირა. წმ. მოციქ. პართალომესი და ბარნაბასი. კათოლ. წმ. იერემიასი. სომეხ. დღესასწ. წმ. ეზრიანანისა. მაქმადა. მე-24 რიცხვი თთვისა შეგალისა, 1306 წ. ჰეჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—25, ჩადის 7—38. მოგარე 24 დღისა.

12 დღე ორშაბათი. ღირსისა მამისა ონოფრესი და ღირსისა მამისაგე პეტრე ათონელისა. კათოლ. წმ. ონოფრესი. მაქმადა. მე-25 რიცხვი თთვისა შეგალისა, 1306 წ. ჰეჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—26, ჩადის 7—38. მოგარე 25 დღისა.

მიმოსვლა ალეხანდრეს გემებისა ფაშის ზღვაზე

ბათუმიდამ გადის: ხუთშაბათობითი ნაშუადღეგის 4 სასთზედ მოგალე გზით და ნოგორაროსიისკსა და კერჩში მეიგალის.

შაბათობითი სადამის 8 სასთზე შორის გზით (ყველა ნაგთ-სადგურებში შეიგალის).

კვირაობითი სადამოთი, საზდგარგარეთ, სტამბოლამდე მიდის.

ბათუმში მოდის ოდესიდამ: სამშაბათობით შუა-ღამისს შორის გზით.

შარასკევობით დიდით ოდესიდამ მოგალს გზით (კერჩსა და ნოგოროსიისკში შესვლით).

შაბათობით დიდით სტამბოლიდამ.

ფოთიდამ ბათუმში მოდის: სამშაბათობით—იმის შემდეგ, როცა სოხუმიდამ მოდის გემი შორის გზით. ხუთშაბათობით—დიდის 9 სასთზე და მასსწრობს მოგალს გზით მოსაარეულ კავკასიისა და ყირიმის გემსა.

შაბათობით დიდის 9 სასთზე და მასსწრობს შორის გზით მოსაარეულ-კავკასია-ყირიმისა და რუმელია-ანატოლიისკენ წამსვლელს გემსა.

ბათუმიდამ ფოთს მიდის შარასკევობითა და კვირაობით. რაკი გემი მოვა ფოთიდამ, ბათუმის სასგენტო გადასწყვეტს ხოლმე, რიდის წავა ეგენ.

ამის გარდა ყოველ-კვირა ფოთში მოდიან ოდესიდამ და ყირიმ-კავკასიის ნავთ-სადგურიდამ გადასწყვეტილს ვადაზე გემები.

განცხადებანი

დაბეჭდა და ისყიდება

„წერა-კითხვის საზოგადოების“ წიგნის მაღაზიაში:

КАТАРА ВОЛАВА

საუმაწიდო წიგნი, შედ. ალ. მირიანაშვილისა და გამოგეგზავნილი „წერა-კითხვის საზოგადოებისა“.

ფასი 10 კაპ.

ქუთაისის თავად-აზნაურთა საადგილო მამულო ბანკის გამგეობა საყოველთაოდ აცხადებს, რომ 25-ს ივლისს ამ 1889 წელს ქალაქს ქუთაისს, ბანკის გამგეობის სადგურში, საზოგადო ვაჭრობით გასყიდულ იქმნება ხსენებულს ბანკში დაგირავებული უძრავი მამულები ქვემო აღნიშნულთა პირთა მიცემულის მათდა მოკლე ვადიანის სესხის შემოუტანლობის გამო.

გასყიდვა მოისპობა მხოლოდ იმ მამულებისა, რომელთა მეპატრონენი შეავსებენ თავნს ვალს სარგებლითა და განცხადებათა ხარჯებს.

ვაჭრობა დაიწყება ქვემო მოყვანილის თავნის ფულიდამ ზედ დამატებით სხვა-და-სხვა შეუსებელნის გადასახადისა, მამულის გასასყიდლად დანიშვნაზე ხარჯებისა და, საზოგადოდ, ყველა იმ ფულისა, რომელიც ბანკს თავისის მოვალის სამაგიეროდ დაუხარჯავს. ყველა ქვემო აღნიშნული გადასახადი უნდა შემოვიდეს ბანკში ნაღდ ფულად.

ვისაც ვაჭრობაში მონაწილეობის მიდება სურს, იმათ შეუძლიანთ გასასყიდელ მამულთა აღწერილობისა და საბუთების განხილვა ბანკის სამმართველოში.

თუ ეს ვაჭრობა არ შესდგა, მაშინ, ბანკის წესდების მე-24 §-ის საფუძველით, ინიშნება მეორე და უკანასკნელი ვაჭრობა ათს აგვისტოს 1889 წელსა.

ქ. ქუთაისს

დოროფეოვნანისა, ელისაბედ როსტომის ასულის: მთის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა, ზომით 2185 ოთხ-კუთხი საქენი. თავნი ეალი 1000 მან. შეს. გარ. 66 მან., სულ 1066 მანეთი.

შორაპნის მაზრაში

დ. ყვირილას

კარდასანიანისა, ნარიმან როსტომის ძის, გადასარული მიხეილ ხუროის ძეს აბაშიძეზედ: ორ-სართულიან სახლი და მიწა ზომით 132 ოთხ-კუთხი საქენი. თავნი ეალი 1000 მან. შეს. გადასახადი 129 მან. 54 კაპ., სულ 1129 მან. 54 კაპ.

კანდელაკისა, ანდრონიკე გრიგოლის ძის: ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 132 ოთხ-კუთხი საქენი. თავნი ეალი 1500 მან. შეს. გარ. 174 მან. 61 კაპ., სულ 1674 მან. 61 კაპ.

სოფელს თირჯოლას

წულუკიძისა, ასლან ვახტანგის ძის: სახნავ-სათესი და ტყე 27 დესიატ. 2140 ოთხ-კუთხი საქ. თავნი ეალი 2500 მან. შეს. გად. 199 მან. 91 კაპ. სულ 2699 მან. 91 კაპ.

ქუთაისის მაზრაში

სოფ. ტყაჩირს

მაჭავარიანისა, აგრაფენა ბეკოს ასულის: სახნავ-სათესი 20 დეს. 900 ოთხ-კუთხი საქ. თავნი ეალი 2000 მან. შეს გადას 170 მან. სულ 2170 მანეთი.

აგაშვილისა, კონსტანტინე ბებეს ძის: ეზო, ზეარი და სახნავ-სათესი 23 დეს. 760 კვადრ. საქ. თავნი ეალი 2000 მან. შეს. გად. 190 მან. 60 კაპ. სულ 2190 მან. 60 კაპ.

სოფ. ბოჩა-ჯიხაშს

ღოდობერიძისა, ნიკოლოოზ ზაალის ძის: სახნავ-სათესი, ზეარი და ტყე 8 დეს. 2257 ოთხ-კუთხი საქ. თავნი ეალი 1000 მან. შეს. გარდ. 85 დეს. 34 კაპ., სულ 1085 მან. 34 კაპ. (3—1)

დაბეჭდა და ისყიდება

სასოფლო მეურნეობის საზოგადოების სადგურში, ქ. ტფილისში, პარალელოგრამის ქუჩაზე წიგნი:

ვაზის მოშენება,

შედგენილი

ი. წინაშმდგომიშვილისაგან.

ფასი 1 მანეთი.

ეს წიგნი სურათებით სავსეა და იყიდება ოთხ ნაწილადა:

კარი პირველი

ა) ქვეყანა და იმისადა საუბარი, ბ) საუბარი მიწის თვისებაზე, გ) შინაარსი და ხანგრძლივობა მიწისა, დ) გარჩევა ეოფილ ბაღ მიწის თვისებისა, ე) საუბარი ჭვარზე, ვ) საუბარი მტენარეზე და იმის ორგანოებზე, ზ) მტენარის ორგანოები, ᲗᲘ) მტენარი ცხოვრება და იმათი შინაარსი, თ) მტენარის უკრები, ი) ხდომა-ოფადი, კ) საუბარი მტენარის ამომტენარებაზე.

კარი მეორე

ა) საუბარი საუნასა მიწის ამოარჩევაზე, ბ) ეკონომია ბატიკი, გ) საუბარი ვაზის გამრავლებაზე თესლით, დ) მოსაშენებელი ადგილ სეფლაში, ე) საუბარი ვაზის გაშენებაზე ბეღერეთ, ᲕᲘ) საუბარი ვაზის გაშენებაზე რქით, ზ) საუბარი ვაზის გამრავლებაზე რქის დაწყვნით, ᲗᲘ) საუბარი საუნასა ადგილის მოშენებაზე ძირიანის ვაზით, თ) საუბარი ვაზის მოკლაზე პირველს სამს წელ დაწყებულ, ი) საუბარი ეკონომის დაგრეფაზე, კ) საუბარი ეკონომის მოწყობაზე და ბაასლებაზე, ᲚᲘ) საუბარი ეკონომის დაყენებაზე სხვა-და-სხვა რიგზედ, მ) საუბარი ვაზის ბასლებაზე, ნ) საუბარი ვაზის მენობაზე, Ო) საუბარი მიწის შემოშავებაზე სხვა-და-სხვა რიგად, ᲞᲘ) საუბარი ეკონომის სამეშო ადგილზე.

კარი მესამე

საუბარი ვაზის მოშენებაზე: ტფილისის გუბერნიაში, ქუთაისის გუბერნიაში, ბაკოს გუბერნიაში, ეიზერბაჯანში, ყაზა-ყუმუხში და ეუბანში.

კარი მეოთხე

საუბარი ვაზის აკადმეოფობაზე (დაძერეზე, ტეკიზეზე, ლოარწო-სიეუნეზე, ეკეკეფალ დაცეფენაზე, სიეეთოდზე, ვაზის დაშარეზე, ინტრანის ნეტლზე ეოარშე, ეუზე, სეგარზე, ფიდოფეხრაზე და მიდდიეუ-ობზე) და იმის მოარჩენაზე. (5—3)

ᲬᲔᲠᲐ-ᲙᲘᲗᲮᲕᲘᲡ ᲒᲐᲛᲐᲕᲠᲪᲔᲚᲔᲑᲔᲚ

საზოგადოების

წიგნთ-საწყობში

(Дворцовая ул., Караванъ-Сарай Земельн. Банка, № 101).

იყიდება ყოველ გვარი წიგნები, რაც ლიმდის დაბეჭდილა ქართულს ენაზე და ვასასყიდად კიდევ მოიტანება, და გარდა ამისა ახლად შეეფნილი წიგნები:

თამარიანი, რაფიელ ერისთავ.	მან. კაპ.
ეისა	„ 60
თორნიკე ერისთავი . . .	„ 1
საუმაწიდო ამბები . . .	„ 40
ნინო ორბელიანის ლექსები	„ 40
არითმეტიკა, მ. ყიფიანისა.	„ 80
სურამის ციხე	„ 20
გულიკერის მოგზაურობა .	„ 50
სამ გვარი საუკარული, აკაკისა	„ 30
სამა-სულხან ორბელიანის ლეტსიკონი, ალექსანდრ ეპისკოპოზის გამოც. . .	„ 3
კრებული არითმეტიკულ ამოცანებისა, რ. ჯაჯანიშვილისა .	„ 40
ანბანი კანეზე საკერი, გ. ტატიშვილისა	„ 20
დავით ასლანიშვილი-ალექსანდრი, ს. ფურცელაძისა . . .	„ 10
საქართველოს კალენდარი, გუნიასი	„ 45
სამართლის წიგნი ვახტანგ რჯულ-მდებელისა (რუსულს ენაზე)	„ 3 50
ქადაგებანი და მოძღვრებანი ამბრასი ნეკრესელისა, ალექსანდრე ეპისკოპოზის გამოცემა	„ 50

ᲐᲛ ᲬᲚᲘᲡ 10 თებერვალიდამ გოლოვინის პროსპექტზე, ჩითაძეების სახლში, „ᲐᲠᲣᲤᲔᲑᲘᲡ“ ტვერეზე, გამართულია მდიდრულად და მშვენივრად მოწყობილი ნომრები

„ᲓᲐᲜᲘᲐ“,

ᲠᲣᲛᲔᲚᲘᲪ ᲧᲕᲔᲚᲐᲤᲠᲘᲗ ᲛᲘᲡᲔᲠᲕᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ.

ზოგიერთი ოთახები ისევ გამართული, რომ ცოლ-შვილით შეუმ დაან კარტ ცხოვრება.

ფასი ᲐᲗ ᲨᲣᲠᲘᲐᲜᲐᲓᲐᲛ ᲮᲣᲗ ᲛᲐᲜᲗᲝᲛᲓᲐᲒ. თოვლობით კინტ იქარავენს, ბევრი დეთომთა.

საᲭᲛᲔᲚ - სასმელი შინაურია, სუფთა და გემრიელი.

კანტორა თავ-მდგომია, რომ მოსამსახურენი თაეაზითა და პატივისცემით მოეკიდებიან ჩვენს ნომრებში მდგომს და მარჯვედ და სწრაფად შეასრულებენ ყოველს იმის მოთხოვნილებას. (30—4)

ЗАВОДЪ МАСЛЯНЫХЪ КРАСОКЪ

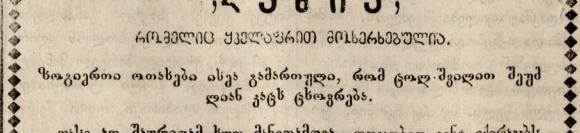

СЕРЕБРЯНАЯ **Д. А.** ЗОЛОТАЯ

ТУТАЕВА.

Принимаются постройки, ремонты и **окраски** домовъ, крышъ, фасадовъ и пр. Имѣются въ продажѣ всевозможныя масляныя и сухія краски, **кисти масла** и пр. по фабричнымъ цѣнамъ. Ручается за добросовѣстное исполненіе работъ и доброкачественность матеріаловъ. Полнѣйшая **гарантія**.

Адресъ: Кузнецкая ул., ниже салдатскаго базара.

ᲔᲣᲜᲓᲘ ᲧᲝᲕᲔᲚ ᲜᲐᲜᲘ ᲥᲠᲐᲡᲘᲥᲔᲑᲡ. ᲔᲕᲔᲚᲘ ᲡᲐᲮᲚᲔᲑᲘᲡ ᲐᲨᲔᲜᲔᲑᲐᲡ, ᲨᲔᲙᲔᲗᲔᲑᲐᲡ (ремонтъ) და შეღებვას, როგორც ტფილისში, ისე სხვა ადგილებშიაც. აგრეთვე იგზავნება კრასკები ყველგან მოთხოვნილებისამებრ.

(48—21) Ა. ᲗᲣᲗᲣᲠᲘᲐᲜᲘ

ᲡᲐᲞᲝᲚᲘᲢᲘᲙᲠ ᲓᲐ ᲚᲘᲢᲔᲠᲐᲢᲣᲠᲝ ᲒᲐᲖᲔᲗᲘ

„ᲘᲕᲔᲠᲘᲐ“

1889 წ. 1-ს იანვრიდამ გამოვა ყოველ-დღე გარდა იმ დღეებისა, რომელნიც ზედ მოსდევენ კვირა-უქმეებს.

ᲤᲐᲡᲘ:

12 თთვით	10 მ.—კ.		6 თთვით	6 მ.—კ.	
11 „	9 „ 50„		5 „	5 „ 25„	
10 „	8 „ 75„		4 „	4 „ 75„	
9 „	8 „ — „		3 „	3 „ 50„	
8 „	7 „ 25„		2 „	2 „ 75„	
7 „	6 „ 50„		1 „	1 „ 50„	

საზღვარ-გარეთ დაბარებული ეღირება 17 მან. მთელის წლით. სოფლის მასწავლებელთ „ᲘᲕᲔᲠᲘᲐ“ მთელის წლით დაეთმობათ 8 მან. ტფილისის გარდ მცხოვრებთ უნდა დაბარონ გაზეთი შემდეგის ადრესით:

Тифлисъ. Въ редакцію газеты „ИВЕРІЯ“.

თუ ტფილისში დაკარგეთ გაზეთი ტფილისის გარეშე ადრესზედ შესაცვლა ეინმე, უნდა წარმოადგინოს რედაქციაში ერთი მანეთი; სხვა ყოველის ადრესის შეცვლაზე—40 კაპ.

თუ თთვის განმავლობაში დაიკარგა ეინმემ გაზეთი არა მთელის წლით, იმას მხოლოდ შემდეგის თთვის პირველ დღიდამ გაეგზავნება. განცხადებანი მიიღებიან გაზეთის რედაქციაში.

ᲤᲐᲡᲘ ᲒᲐᲜᲪᲮᲐᲓᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐᲑᲔᲭᲓᲕᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ:

ა) მეოთხე გვერდზედ თითოეულ სტრიქონი 8 კაპ., პირველზე—16 კაპ. ბ) სრული უკანასკნელი გვერდი 30 მანეთი, ხოლო პირველი გვერდი—60 მანეთი. რიცხვი სტრიქონებისა გამოანგარიშება იმის კვალობაზედ, რამდენს ადგილსაც დაიჭერს 25 ასო გაზეთის ტექსტისა.

ხელ-ნაწერი და საგაზეთოდ დანიშნული წერილები (корреспонденціи) რედაქციის სახელობაზედ უნდა გამოგზავნონ. მიღებული ხელ-ნაწერები, ანუ საგაზეთო წერილები, თუ საჭიროება მოითხოვს, ან შემოკლებულ, ან შესწორებულ იქმნება არ-დასაბეჭდს ხელ-ნაწერებს, თუ ერთის თთვის განმავლობაში პატრონებმა არ მოიკითხეს, მერე რედაქციას ე

ერ მოსთხოვენ.

არა-გვარს მიწერ-მოწერას არ დასაბეჭდოთ ხელ-ნაწერებისა და წერილებს შესახებ რედაქცია არა კისრულობს.

შინდაბარი მოლაპარაკებისათვის რედაქცია თავისუფალ იქნება ყოველ დღე, კვირა-უქმეების გარდა, პირველ საათიდამ სამს საათამდე და საღამობით 7-დამ 8 საათამდე.

რედაქცია იმყოფება: ფრეილინის ქუჩაზე, ბასტამოეის სახლში, № 5.

Доз. ценз. Тифлисъ 7-го Іюня 1889 года. ᲒᲐᲛᲝᲪᲔᲛᲣᲚᲘ ᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐ. ᲓᲐ. ᲛᲔᲡᲮᲘᲡᲘᲡ. (Типографія Е.Г. Месх. пом. Т. Д. З. Банка. на Фрейлинской ул. и). რედაქტორ-გამომცემელი ᲘᲚᲘᲐ ᲭᲐᲕᲩᲐᲕᲐᲫᲔ